

Hur såg Västerhaninge kyrka ut före branden 1831?

Foto: Tommy Sandh

Vår kyrka mitt i byn uppfördes troligen under den tidiga medeltiden enligt socknens nedtecknare Gustaf Westerin.

Redan på 1300-talet förekom stridigheter mellan biskop Styrbjörn i Strengnäs och kyrkoherde Botwid i Westra Hanunge om kyrkan och dess ämbete.

Biskop Styrbjörn var brorson till ägarinnan på Tuna, Ramfrid Styrbjörnsdotter, som av okänd anledning ville bli av med Botwid men misslyckades nesligen då påven ”förmanade Styrbjörn att lämna Botwid i fredlig besittning av sitt pastorat och kyrka.”

Nåväl, sedan dess har ett stort antal Herrens Tjänare matat Västerhaningeborna med Gudsordet från predikstolen i vår ståtliga sockenkyrka. I början hade dessa oftast bara ett förnamn som Jacob, Simon och Petrus, senare på 1700-talet far och son Frohman, två Torskar, Johan och Lars och Karl Gustaf Ahlander som dog av slaganfall vid besök hos baron Trolle Löwen på Häringe efter bara två månaders tjänstgöring.

Men vår kyrka har varit ännu ståtligare!

Tvenne bränder har under olika århundraden påverkat dess utseende

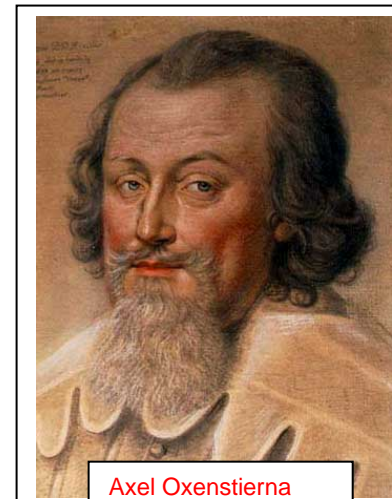
År 1641 slog åskan ner i tornet men byborna lyckades begränsa elden så att själva kyrkan och dess inventarier kunde räddas. Det tog fyra år att bygga ett nytt torn, bl.a. bidrog dåvarande rikskanslern Axel Oxenstierna med 500 daler silvermynt, den gode Axel ägde då Häringe.

Efter nästan tvåhundra år var det dags igen!

Vid midnatt den 12 juli 1831 drabbade naturen åter socknens kyrka. Denna gång blev det en ren katastrof:

”Blixten slog ned i det spetsiga tornet som därav antändes och jämte själva kyrkan till tak och allt helt och hållet nedbrann”

”de av hettan rämnade grafhällarna nedfölla i grafvarne och elden sökte sig dit ned, frossande bland kistor och ben”

Axel Oxenstierna
1583 - 1684

Det enda som räddades var sakristian och yttermurarna

Förlusten beräknades till drygt 15000 rdr banko och ”genom prosten Schöldbergs berömliga nit och ihärdighet samt genom församlingsbornas frikostiga bidrag” kunde kyrkan återuppbyggas och återinvigas år 1840.

Hur såg då vår kyrka ut före dessa bränder, naturligtvis har ingen svaret på den frågan!

Av beskrivningarna att döma, dessa är visserligen gjorda i slutet på 1800-talet, verkar vår gamla kyrka haft ett ”högt och spetsigt torn” troligen som systerkyrkan i Österhaninge fram till ombyggnaden på 1830-talet

På en Storskifteskarta från 1790 över Ribby finns denna avbildning av Västerhaninge Kyrka, upprättad av Israel Ström genom Johan Gustaf Högbom, vem som ritat framgår inte

Avbildningen görs från söder.
Kanske stod lantmätaren vid Cappelansgården?
Eller vid Tingshuset?

Vi vet ju inte om nedtecknaren överhuvudtaget var på plats eller plitade ur minnet men kan väl ändå tro att en viss överensstämmelse med verkligheten föreligger.

Ett faktum som ev. kan styrka detta resonemang finner vi på en karta från år 1742 vid en ägomätning över Kalfsviks by där Österhaninge Kyrka finns med som en avbildning, akten är signerad av Abraham Boding

Av stilen att döma har dessa lantmätare gått i samma skola.

Så här ser den ut:

Österhaninge Kyrcka

Likheten med dagens kyrka är ju uppenbar även om vissa detaljer skiljer.

Men, kanske i alla fall att bilderna från de gamla lantmäterikartorna ger ett litet hum om kyrkornas och andra byggnaders utseende.

Om inte naturens vrede drabbat Västerhaningebornas kyrka denna sommarnatt år 1831 hade vi kanske haft ett lika högt torn som grannarna österut.

Å andra sidan behöver vi inte irritera oss över en lutande tornspira.....

Denna lilla korta kyrkohistoria är sammanställd av Sune Nilsson och Sven Erik Klasenius i nov 2008
Fakta är till stor del hämtat från Gustaf Westerins skrifter